

עדכונים בחינוך

אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון

עובדי אגף יקרים,

מה יש פה?

מאמר על חשיבה מחודשת במקצועות רבי המלל

מאמר על "חשיבה מתפתחת"

מאמר על למידה דיגיטלית במתמטיקה

מאמרים המתייחסים לחוסן נפשי בזמן חירום

המלצות לקריאה נוספת על צמצום בפער הדיגיטלי
ואובדנות בקרב בני נוער

אנו נמצאים בימים מורכבים, מבלבלים, מפחידים ומתוחים. חלקנו שוהים בימים אלו במרחבים המוגנים וכולנו מתמודדים עם ההסלמה הפנימית בישראל. ולמרות המצב אליו נקלענו עכשיו, אנחנו מבקשים להמשיך ולשים זרקור על שנראה שנשכח- מגפת הקורונה. קריאה והעמקה של מאמרים בתקופת משבר יכולה להביא לחשיבה מתפתחת ויכולה לסייע לנו בתקופות חירום שונות. ישנה התייחסות גם להתמודדות עם מצב חירום. אני מבקש מכולם, קודם כל לשמור על עצמכם וכמובן על התלמידים ומטופלי האגף. חיים מויאל

Rebuilding Democracy

By Emily Boudreau

מאמר מתוך HARVARD- GRADUATE SCHOOL OF EDUCATION, מתייחס לעובדה כי בתי הספר שמים דגש על מקצועות טכנולוגיים ומכוונים את התלמידים היום לעבוד בהיי טייק ולבנות חברות ופחות מתמקדים במקצועות רבי מלל כמו היסטוריה ואזרחות. אבל, לפני היות התלמידים אנשי טכנולוגיה הם קודם כל אזרחים. קבוצת חוקרים ואקדמאים מתחום ההיסטוריה ומדעי המדינה התקבצה במטרה להגות מספר רעיונות שיסייעו בהנגשת הידע והפיכת מקצועות אלה לאטרקטיביים יותר. אחד החוקרים מציין כי יש ללמד אחרת את המקצועות האלו, צריך פחות להתעסק בשינון של תאריכים וחומר רב ולהתחיל ללמד באופן עמוק, הם מציעים להביא לכיתה נושאים שונים בהיסטוריה עם נקודות מבט שונות שיאפשרו דיון מאתגר ולתת לתלמידים לחקור את הסוגיה. המלצה זו נכונה גם ללימודי אזרחות, החוקרים מציעים לעסוק בסוגיות דמוקרטיות עכשוויות ולתת נקודות מבט של אנשים עם רקעים שונים שיש להם סיפור משותף ולערוך דיון דמוקרטי שאינו ציני. בשביל להצליח ליישם שיטות הוראה חדשות, על המורים להיות בקיעים בסוגיות שהם מביאים לכיתה ולהתפתח כל הזמן. על המורים, כחלק מהכשרתם, לחשוב על זהותם שלהם ביחס לתוכן וביחס לזהות התלמידים שלהם וזאת כפי שמנהיגים צריכים להתחשב במגוון ובכלול של כוח ההוראה עצמו.

למאמר: <https://www.gse.harvard.edu/news/uk/21/04/rebuilding-democracy>

Can a growth mindset help disadvantaged students close the gap?

האם חשיבה מתפתחת יכולה לעזור לתלמידים ממעמד סוציו אקונומי נמוך לסגור את הפער?

המחקר בחן את הקשר בין דפוס חשיבה מתפתח (Growth mindset) לבין הישגים במבחני פיז"ה ב-77 מדינות.

על פי הספרות המחקרית, דפוס חשיבה מתפתח מאופיין בחרדות נמוכות של פחד מכישלון, יכולת להציב מטרות עצמיות ולנטר אחריהן. דפוס חשיבה זה משפיע באופן חיובי על מוטיבציה והצלחה בלימודים. דפוס חשיבה מתפתח הוא מנוגד לדפוס חשיבה מקובע המאופיין בייחוס של הישגיהם לכישורים מולדים, תלמידים עם דפוס חשיבה מקובע הם בעלי נטייה פחותה להתמודדות עם אתגרים בעקבות רתיעה ממצבים המעוררים מאמץ. על פי מחקרים, תלמידים עם דפוס חשיבה מתפתח הם בעלי פוטנציאל גבוה יותר להצלחה בלימודים מאשר תלמידים עם דפוס חשיבה מקובע. חשוב לציין כי ניתן לפתח דפוס חשיבה מתפתח באמצעות משימות למידה מאתגרות. המחקר שנעשה מתיישב עם הספרות המחקרית. אכן תלמידים בעלי דפוס חשיבה מתפתח הצליחו במבחני פיז"ה טוב יותר במקצועות שונים (מתמטיקה, קריאה, מדעים ועוד) מאשר התלמידים עם דפוס חשיבה מקובע.

נראה כי במגפת הקורונה הצורך בדפוס חשיבה מתפתח הועיל מאד לתלמידים אלו מכיוון שהם ידעו להוביל את הלמידה של עצמם, הם בעלי יכולת למידה עצמית ולא זקוקים למישהו שיוביל אותם בלמידה. בנוסף, נמצא כי בקרב תלמידים ממצב סוציו-אקונומי נמוך הפער בין תלמידים בעלי דפוס חשיבה מתפתח לתלמידים עם דפוס חשיבה מקובע הוא גדול יותר. מכך הם מסיקים כי ניתן לצמצם פערים בקרב תלמידים ממצב סוציו אקונומי נמוך באמצעות פיתוח דפוס חשיבה מתפתח.

למאמר: [https://www.oecd-](https://www.oecd-ilibrary.org/education/can-a-growth-mindset-help-disadvantaged-students-close-the-gap_20922f0d-en)

[ilibrary.org/education/can-a-growth-mindset-help-disadvantaged-students-close-the-gap_20922f0d-en](https://www.oecd-ilibrary.org/education/can-a-growth-mindset-help-disadvantaged-students-close-the-gap_20922f0d-en)

Learning fractions with and without educational technology: What matters for high-achieving and low-achieving students?

מאמר מרתק שבדק 2 קבוצות של אוכלוסיית תלמידים: קבוצת תלמידים חלשה בלימודים וקבוצת תלמידים חזקה. המאמר בוחן גישה חדשה לתכנית לימודים וספרי לימוד דיגיטליים במתמטיקה בהתמקדות על למידת שברים. הגישה מסתמכת על שלושה היבטים:

1. תוכן- כולל את מושג השברים עצמו ואת הצורך לייצר שינוי תפיסתי בקרב התלמידים על מנת להתגבר על הנטייה "למספרים טבעיים".
2. תכנון ההוראה- כולל תכנון סביבת למידה מרובת מדיות, תוך התייחסות לעומס הקוגניטיבי ושימוש בטקסט ותמונה.
3. יישום טכנולוגי- הכלי שתוכנן איפשר שילוב של תנועות גוף בלמידה העיונית (מתבסס על התיאוריה של פיאזה), מאפשרת התאמה של הלמידה לרמת הלומד ונותנת משוב מידי כולל הסבר על הטעויות.

נערכו שני מחקרי התערבות בכיתות: מחקר אחד נעשה על קבוצת תלמידים עם הישגים גבוהים וקבוצה שניה על קבוצת תלמידים עם הישגים לימודיים נמוכים. בשני המחקרים חולקו התלמידים לשלוש קבוצות: קבוצה אחת למדה את תכנית הלימודים הרגילה, קבוצה שניה למדה את תכנית הלימודים שפותחה אבל ללא ספר דיגיטלי, הקבוצה השלישית למדה את התכנית שפותחה עם ספר דיגיטלי. **הממצאים הראו כי כשתכנית הלימודים הועברה בספר הדיגיטלי כלל התלמידים הפיקו ממנה תועלת, וכאשר היא הועברה בספר לימוד רגיל רק התלמידים החזקים הפיקו ממנה תועלת!** בקרב התלמידים החלשים מבחינה לימודית נמצא כי התלמידים שלמדו באמצעות ספר למידה דיגיטלי הראו שיפור משמעותי בידע הפרוצדוראלי והמושגי. מכך הסיקו החוקרים כי חומרי לימוד דיגיטליים עשויים להוביל לתפיסות למידה מפותחות יותר מאשר דרכים מסורתיות.

למאמר:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959475219300684>

מחקרים המתייחסים למצבי חירום רואים את הטיפול הקבוצתי כמרכזי בהפחתת החרדות בקרב ילדים ובני נוער. המאמר הראשון מתייחס לקשר בין פעילות אומנותית קבוצתית לבין המאפיינים של חוסן נפשי ורווחה נפשית. ההגדרה המקצועית לחוסן נפשי היא היכולת להתאושש מאירועי חיים קשים ע"י התאמה חיובית אליהם, מורכב מגורמים פנימיים כמו הערכה עצמית וגורמים חיצוניים כמו מסגרות חברתיות. נעשתה סקירה שהתבססה על 18 מאגרי מידע, על מנת לבדוק את היעילות של פעילות אומנותית על כל גווניה כמקדמת אספקטים חיוביים של חוסן נפשי. במחקרים אלו נמצא שהשתתפות בפעילות אומנותית קבוצתית בשעות ביה"ס או בשעות אחה"צ משפיעות לטובה על רווחה וחוסן נפשי של ילדים ובני נוער – משפיע על בטחון והערכה עצמית ועל בניית מערכת יחסים ותחושת שייכות.

Zarobe, L., & Bungay, H. (2017). The role of arts activities in developing resilience and mental wellbeing in children and young people a rapid review of the literature. *Perspectives in Public Health*, 137(6), 337–347.
<https://doi.org/10.1177/1757913917712283>

מחקרים רבים מראים כי מצב של מלחמה פוגע בבריאות הנפשית של בני נוער אך, ישנם מחקרים נוספים שמצאו שבתקופה זו אפשר גם ליצור חוסן. 10% מבני הנוער בעולם חיים במקום בו הם חשופים לאיומים של טרור או מלחמה. החוקרים טוענים שאין סוג התערבות אחת המתאימה לכלל בני הנוער, אלא צרך להתאים כל התערבות לכל נער. ישנה המלצה לטפל בפוסט טראומה באמצעות שיתוף של קהילה בית ספרית ומשפחתית.

מסקנה מעניינת היא שמחקרים מראים כי הטיפולים הניתנים על ידי אנשי טיפול כמו פסיכולוגים הינם יקרים ולא בהכרח מביאים לתוצאה מיטבית, לכן נבנו התערבויות המנוהלות ע"י מורים ומתאימות לפעילות במסגרת כיתת לימוד.

ישנם 2 מודלים מוצעים:

טיפול מקוון – להעביר את שיטת הטיפול למדיה

אחרת. גם טיפולים כמו CBT

משחקי מציאות מדומה – פותחה בארה"ב תוכנה

הנקראת "מוח אמיץ" לחיילים אמריקאים

להתמודדות עם פוסט טראומה, המשחק מבוסס על

חשיפה למציאות מדומה. מחקר הראה כי זה הביא

להפחתה בתסמינים פוסט טראומתיים. ישנם

משחקים דומים לבני נוער כמו Game Teen המלמד

בני נוער ויסות רגשי ו-Play Mancer במלמד בני

נוער שליטה בדחפים.

החוקרים ממליצים על שילוב בין טיפול אישי, קהילתי

ומקוון כבסיס לטיפול בבני נוער הנחשפים למלחמה

וטרור.

Saltzman, L. Y., Solomyak, L., & Pat-Horenczyk, R.

(2017). Addressing the needs of children and youth

in the context of war and terrorism: The

technological frontier. *Current psychiatry reports*,

19(6), 30

[https://link-springer-](https://link-springer-com.ezproxy.haifa.ac.il/article/10.1007/s11920-017-0786-6)

[com.ezproxy.haifa.ac.il/article/10.1007/s11920-017-](https://link-springer-com.ezproxy.haifa.ac.il/article/10.1007/s11920-017-0786-6)

0786-6

איך מתגברים על פער ביכולת למידה דיגיטלית?
ההתפתחות הטכנולוגית והחברתית שהביאה עימה את עידן הידע הדיגיטלי, יוצרת נגישות הולכת וגדלה לידע עשיר ומגוון ואפשרויות למידה אין סופיות. זו יכולה להוות קרקע לצמיחה והתפתחות אישית עבור כל אחד ואחת. במיוחד, יש כאן הזדמנות עבור אוכלוסיות מוחלשות להתקדם ולהתגבר על הפערים הקיימים. אך כדי לנצל את ההזדמנות, להשתלב ואף לפרוח בעידן הדיגיטלי, חשוב ראשית לפתח מיומנויות שיאפשרו להפיק ערך מהנגישות לידע, או במילים אחרות לפתח יכולת למידה עצמית דיגיטלית. להרחבה על הכתבה בנושא:

<https://limi.co.il/digital-self-learning-ability>

מסמך בנושא מענים בית ספריים למניעת אובדנות בגיל הצעיר:

<https://meyda.education.gov.il/files/LishcatMadaan/Preventionofsuicidality.pdf>
הסקירה מתמקדת בתופעת האובדנות בגילאים צעירים (יסודי) ובתחילת גיל ההתבגרות (עד גיל 14). המסמך מביא סקירה ספרותית על תופעת האובדנות, על המפגש של התופעה עם מגפת הקורונה וקצת המלצות לבתי הספר.

החומרים באדיבות ובשיתוף המדען הראשי - משרד החינוך

עריכה וכתיבה: ירדן מוסרי
אורית מנור מולדון